

Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta 14.10.2021

johtaja Pirjo Marjamäki (pirjo.marjamaki@hus.fi)

Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus Socca

www.socca.fi

Asia:

HE 146/2021 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2022

Pääluokka 33/STM:n hallinnonala

Kiitän sosiaali- ja terveysvaliokuntaa siitä, että olette ansiokkaasti jo usean vuoden ajan nostaneet myös valtion budjetin käsittelyn yhteydessä esiin sosiaalipalvelujen pitkäjänteisen kehittämisen.

Kommentoin lausunnossamme seuraavia asioita ja niihin varattuja määrärahoja:

- **Sosiaalialan osaamiskeskusten perusrahoitukseen** on varattu 3 milj. euroa. Määräraha on samansuuruinen kuin se oli sosiaalialan osaamiskeskustoimintaa koskevan lain voimaantullessa vuonna 2002. Tarve rahoituksen nostamiselle on ollut toistuvasti esillä, mutta tuloksetta.
- Budjettiesitykseen sisältyy ennenkokemattoman suuri määrä sosiaali- ja terveydenhuollon **hankerahoitusta**. Hankerahoitus ei tue pitkäjänteistä kehittämistä eikä rakenna pysyviä tutkimuksen, kehittämisen ja opetuksen rakenteita uusille hyvinvointialueille
- **Valtion tutkimusrahoitusta** koskeva momentti jättää avoimeksi miten paljon momentille varatuista määrärahoista käytetään sosiaalityön yliopistolliseen tutkimukseen
- **Sosiaalityön erikoistumiskoulutuksen** rahoituksen lisäksi sosiaalityön peruskoulutukseen tarvitaan kunnille/hyvinvointialueille maksettava koulutuskorvaus, kuten lääkäri- ja hammaslääkärikoulutuksessa on.

Sosiaalialan osaamiskeskusten tehtävät ja rahoitus (mom. 33.60.63)

Sosiaalialan osaamiskeskusten lakisääteisenä tehtävänä on omalla alueellaan turvata (1230/2001)

- sosiaalialalla tarvittavan asiantuntemuksen kehittyminen ja välittyminen
- peruspalvelujen kehittyminen sekä erityisosaamista vaativien palvelujen kehittyminen ja välittyminen
- sosiaalialan perus-, jatko- ja täydennyskoulutuksen ja käytännön työn monipuolinen yhteys
- sosiaalialan tutkimus-, kokeilu- ja kehittämistoiminnan toteutuminen

Tehtävät ovat edelleen mitä ajankohtaisimmat. Sosiaalialan osaamiskeskus Socca on ollut osa Hus-kuntayhtymää vuoden 2014 alusta, mikä on merkinnyt tiivistyvää yhteistyötä sosiaalialan, perusterveydenhuollon ja erikoissairaanhoidon tutkimus- ja kehittämistoiminnan välillä. Palvelujen integraatio tekeekin entistä näkyväksi sen suuren sosiaali- ja terveydenhuollon välisen eriarvoisuuden mikä palvelujen ja asiakastyön menetelmien kehittämiseen liittyy.

Vuoden 2022 budjetissa osaamiskeskustoiminnalle on osoitettu koko maahan 3 milj. euroa mikä on erittäin vähän ottaen huomioon, että kaikki Suomen kunnat ovat toiminnan piirissä. Rahoitus mahdollistaa esimerkiksi Soccassa viiden vakituisen työntekijän työsuhteen.

Budjettiesitykseen sisältyvä kehittämistoiminnan hankepohjainen rahoitus

Suurimmat hankerahoitukset ovat seuraavilla momenteilla

- 33.01.25 Sosiaali- ja terveydenhuollon tiedonhallinta 36,6 milj.
- 33.03.31 Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen 20 milj.
- 33.60.39 Palvelurakenteen kehittäminen 132, 8 milj.
- 33.60.61 Elpymis- ja palautumissuunnitelman rahoitus sosiaali- ja terveydenhuoltoon 134 milj.

Kunnissa ja kuntayhtymissä valmistellaan parhaillaan hankehakemuksia vuosille 2022–23. Valmistelu on jo osoittanut, että rahoitusinstrumenttien tavoitteet ovat keskenään päällekkäisiä, lomittaisia ja sekavia. Hankkeissa edellytetään laajaa alueellista verkostoitumista ja sisällöllistä yhteensovittamista. Omarahoitusosuudet ja hakukelpoiset tahot vaihtelevat. Kuntien lisäksi toisinaan hakijoina voivat olla vain yliopistolliset sairaanhoitopiirit ja joskus myös muut julkisyhteisöt. Jo aloitettu hanke voikin olla ensi vuonna vain kuntien haettavissa, vaikka se edellisinä vuosina olisi osoitettu sosiaalialan osaamiskeskusten toteutettavaksi. Valmisteluaikataulut vaihtelevat, mutta ovat pääsääntöisesti liian lyhyitä ottaen huomioon miten laajaa alueellista koordinoitua ne vaativat.

Kunnissa on menossa hyvin vaativa sote-uudistuksen rakenteellinen valmistelu, mutta samanaikaisesti niiden odotetaan paneutuvan tähän valtaisaan hankerahoituksen hakuun ja hankekehittämiseen. Sosiaalialan osaamiskeskusten mahdollisuudet toimia täysipainoisesti kuntien tukena hankepohjaisessa kehittämisessä ovat tällä hetkellä melko heikot. Toisaalta sosiaalipalvelut eivät ole kehittämistyön keskiössä, mutta myös sosiaalialan osaamiskeskusten hallintomalli (osakeyhtiö, yhdistys) rajoittavat osallistumista hankehakuihin. Myös epävarmuus siitä, mihin hallintorakenteisiin sosiaalialan osaamiskeskukset tulevat sijoittumaan jarruttaa yhteistyötä. Sosiaalialan osaamiskeskukset ovatkin vaarassa jäädä marginaaliin juuri nyt kun tarvittaisiin vahvaa sosiaalihuollon kehittämistä laajalla YTA-tasoisella aluepohjalla. Nykyiset kehittämis- ja tutkimusrakenteet heikkenevät ilman, että on näkymää uusista rakenteista. Tähän myös eduskunta kiinnitti huomiota hyväksyessään sote-järjestämistä koskevan lainsäädännön.

Hankerahoitus voisi tukea myös sosiaalipalvelujen pitkäjänteistä kehittämistä.

- jos rahoitusta ohjattaisiin suoraan sellaisten alueellisten yksiköiden perustamiseen ja toimintaan, joista kehittyisi koko hyvinvointialueen osaamiskeskittymiä ja erityisiä tutkimus- ja opetusklinikoita yliopistopaikkakunnille. Sosiaalialan osaamiskeskusverkosto tarjoaisi tähän jo erinomaisen alustan.
- jos osa hankerahoituksesta suunnattaisiin edes välisessä määrin suoraan sosiaalialan osaamiskeskustoille. Pitkäjänteinen koko maan kattava kehittämistyö on tarpeen esimerkiksi sosiaalihuollon tiedonhallinnan kysymyksissä (esim. kirjaamisvalmennus ja Kanta-arkistoon siirtymisen tuki). Tässä sosiaalialan osaamiskeskustoilla on pitkä kokemus ja hyvät asiantuntiverkostot
- jos vahvistettaisiin sosiaalialan osaamiskeskusten rahoitusta mm. vaativaa erityisosaamista edellyttävien monialaisten palvelujen kehittämiseen (OT-keskus). Nyt rahoitusta on suunnattu vain yliopistollisille sairaaloille.

Valtion rahoitus terveydenhuollon yksiköille yliopistotaseeseen tutkimukseen sekä sosiaalityön yliopistotaseeseen tutkimukseen (mom. 33.60.32)

Momentilla on 25 milj. euroa, mutta avoimeksi on jätetty paljonko siitä suunnataan sosiaalityön yliopistotaseeseen tutkimukseen. Sosiaalityön tutkimukseen on tästä yhteisestä määrästä vuodesta 2020 lähtien suunnattu vuosittain 4 milj. euroa. Tämä tulisi olla valtion budjetissa erikseen kohdennettuna sosiaalityöhön. Kaksi vuotta ovat osoittaneet, että tarvetta tutkitulle tiedolle on, hakemukset ovat olleet korkeatasoisia ja laajassa yhteistyössä tehtyjä. Ottaen huomioon sosiaalihuollon pitkään jatkuneet tutkimusvajeet, määrärahaa voi pitää alimitoitettuna. Määrärahaa tulee tulevina vuosina kasvattaa siinä vaiheessa, kun yliopistollinen sosiaalityön tutkimus on päässyt vahvistumaan tämän valtion tutkimusrahoituksen myötä.

Sosiaalityön yliopistotasaisen tutkimuksen rahoituksen jakamisesta vastaa sosiaali- ja terveysministeriö rahoitushaun perusteella. Tutkimusrahoituksesta valtaosa on näinä kahtena vuonna jaettu yliopistoille. Vaikka tutkimussuunnitelmia on arvioitu myös niiden käytäntörelevanssiin näkökulmasta, on nykyisessä rahoitusmallissa riskejä. Vaarana on, että tutkimus ei tue asiakastyön kehittymistä samalla tavalla kuin lääketieteellinen tutkimus näkyy uusina hoitoina. Sosiaalihuollon tutkimustoiminnan kehittyminen edellyttää uudenlaisten rakenteiden kehittämistä osana sote-uudistusta, jotta hyvinvointialueilla tehtävä asiakastyö, kehittäminen ja tutkimus voisivat paremmin kiinnittyä toisiinsa. Tämä edellyttäisi kaikille yta-alueille opetus- ja tutkimuslinikoita sekä niihin perustettavia tutkija-sosiaalityöntekijän vakansseja sekä terveydenhuollossa jo käytössä olevia sivuvirkajärjestelyjä yliopiston kanssa. Nämä muutokset tukisivat hyvinvointialueiden tutkimusperusteista asiakastyön kehittämistä ja vaikuttavia palveluja.

Valtion korvaus sosiaali- ja terveydenhuollon yksiköille sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön erikoistumiskoulutukseen (mom. 33.60.33)

Sosiaalityön erikoistumiskoulutukselle saatu koulutuskorvaus ja koulutuksen maksuttomuus osallistujille on iso mahdollisuus tutkimukseen perustuvien ja vaikuttavien sote-palveluiden kannalta. Tällä hetkellä sosiaalityön osalta rahoitus suunnataan suoraan yliopistoille, koska terveydenhuoltoa vastaavaa rakennetta yliopiston ja käytännön asiakastyön välillä ei ole. Tältä osin pitäisi mitä pikimmin arvioida, miten tulevilla hyvinvointialueilla voitaisiin turvata erikoistumiskoulutuksen läheisempi kytkeminen käytännön työhön. Lisäksi tarvitaan vakiintuneet käytännöt, joiden turvin erikoistumiskoulutus ja siihen kiinnittyvät opiskelutehtävät (ml. lopputyö) voivat kiinnittyä erikoistuvan sosiaalityöntekijän työn ja työyhteisössä tehtävän työn tutkimiseen ja kehittämiseen. Valtion koulutuskorvauksen laajentaminen ja sitä myöten kohdentaminen jatkossa myös hyvinvointialueille voisi edistää sekä osaamisen tunnistamista että erikoistumiskoulutuksen tiiviimpää kytkeytymistä käytäntöön edellisessä kohdassa esitettyjen tutkimus- ja opetuslinikoiden ja niissä tehtävän työn muodossa.

Erikoistumiskoulutuksen lisäksi sosiaalityön peruskoulutukseen olisi tärkeää saada kunnille/hyvinvointialueille maksettava koulutuskorvaus, kuten lääkäri- ja hammaslääkärikoulutuksessa on. Tämä edistäisi tutkimus- ja opetuslinikoiden perustamista, kun hyvinvointialueilla olisi kannustin kohdentaa henkilöresurssia sosiaalityön opetuksen koordinointiin kuten lääkärikoulutuksessa tehdään. Koulutukseen ja tutkimukseen tehtävät taloudelliset panostukset vaikuttavat myönteisesti työvoiman saatavuuteen ja henkilöstön työhyvinvointiin, mikä on merkittävä tekijä huomioitavaksi tulevilla hyvinvointialueilla.

Lopuksi

Eduskunta on useassa yhteydessä kiinnittänyt huomiota sosiaalihuollon kehittämisen ja tutkimuksen tarpeellisuuteen, viimeksi käsitellessään sote-järjestämistä koskevaa lakipakettia. Tässä vielä muistutuksena eduskunnan lausumat, jotka sopivat hyvin tämän lausunnon yhteenvedoksi.

8. Eduskunta edellyttää, että **sosiaali- ja terveydenhuollon koulutus-, tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminta ja niiden rahoitusta koskeva erillislainsäädäntö** saatetaan eduskunnan käsittelyyn **sitä, että se tulee voimaan viimeistään ennen sosiaali- ja terveyspalveluiden uudistuksen toimeenpanoa**. Hallituksen on turvattava yliopistollisten sairaaloiden mahdollisuus tehdä edelleen tieteellistä tutkimusta ja tuottaa alan perus- ja erikoistumiskoulutusta.

9. Eduskunta edellyttää, että **sosiaalihuollon tutkimusrahoituksen taso turvataan ja sosiaalihuoltoon luodaan yliopistosairaaloihin vastaavan kaltaiset, palvelujen kehittämistä, tutkimusta ja koulutusta tukevat toimintarakenteet**.